

Hodnocení architektonických návrhů na úpravu komplexu bývalého lihovaru a části dvora v Jedovnicích podle prezentací ze dne 29. 11. 2023. Pořadí vystihuje preference autora.

1. Ateliér Tišnovka – arch. Klement

Ze všech tří návrhů právě tento nejvíce respektuje historicky definovanou strukturu někdejšího dvora, a to ve všech jeho dochovaných vývojových vrstvách. Za klady považuji následující body: Návrh zachovává všechny stávající objekty a citlivě doplňuje severní křídlo, kde se dnes nachází nehodnotné novodobé přístřešky, jež mají být odstraněny. Počítá i s dochováním novodobého, ale hmotově zajímavého objektu někdejšího lihovaru v jihozápadním nároží. Právě lihovar i v současné kompozici tvoří výškovou dominantu (situovanou nadto v nejvyšším místě areálu dvora), která tak zprostředkovává přirozenou návaznost objektů dvora na novodobé výškové domy před západní frontou doma. I z těchto důvodů je dochování bývalého lihovaru žádoucí a vhodné. Zůstává také klasicistní obytný dům v jižním obvodu dvora, v interiérech sklepů a části přízemí vybavený valenými a plackovými klenbami. Rovněž obytná funkce domu by měla být dochována, počítá se s jejím rozšířením do podkroví, nově prosvětleného vikýři (jejich výsledná podoba by však měla být méně kontrastní, nežli v předloženém návrhu). Vnitřní komunikace dvora je tvořena dřevěnými pavlačemi – tradičním prvkem, zde s jednoduchým „nadčasovým“ tvaroslovím. Nově přidaná vrstva není dominantní, respektuje dochovanou hmotovou strukturu i někdejší odlišnou funkci jednotlivých objektů, jež se promítla do jejich stavební podoby. Pozoruhodná je i navrhovaná náplň objektu, v jehož východním křídle by měla vzniknout restaurace s minipivovarem, v podkroví téhož křídla se uvažuje o expozici zaniklých středověkých vesnic (ZSV) – charakteristického a dosud nedoceněného fenoménu vrcholně středověkého vývoje někdejšího Holštejnského panství v období 13. – 15. století. Této předpokládané náplni by měl být podřízen i provoz vnitřního prostoru objektu – nádvoří, kde se uvažuje s edukačními aktivitami tematicky navazujícími na centrum ZSV. Vhodné by bylo i separování exteriéru objektu dvora od navazující moderní zástavby, kde je navržena výsadba ovocných stromů, naznačeno je i nové, úsporné řešení svahu k objektu kina. Z hlediska dopadů navrhovaného architektonického řešení na stávající objekt nelze mít závažnější výhrady a v tomto ohledu lze návrh č. 1 jednoznačně preferovat. Funkční náplň bude zřejmě nutno variovat či pozměnit po další diskusi se zadavatelem, myšlenka prezentace ZSV by zde však měla být zachována i při případné redukci. Jistou nevýhodou je zřejmě finanční i personální náročnost provozu expozice; tento aspekt by však neměl převýšit pozitiva navrhovaného řešení, vycházejícího z jedinečnosti ZSV a jejich přímé vazby na Jedovnice jakožto přirozené historické (a v současnosti i turistické) centrum širšího regionu. Návrh č. 1 představuje symbiózu architektonického řešení i smysluplného využití potenciálu objektu a místa, kde se nachází (viz např. blízkost archeologicky zkoumané zaniklé vesnice Bystřec a téměř nadohled ležící lokalita zaniklé středověké vesnice Rohrbach). Ve vztahu k historickým sídelním, či spíše „průmyslovým“ aktivitám by bylo možno program rozšířit i o aspekt historického železářství, rozvíjejícího se v oblasti již od raného středověku; vše je však nutno zvážit i vzhledem k zaměření regionálních paměťových institucí.

2. Architekti Hrůša a spol.

Tento návrh pracuje se zachováním východního a jižního křídla (obytného domu) a zcela nově řeší severní a západní obvod dvora. Sám princip novostavby na místě odstraněných stávajících objektů lze s výhradami akceptovat, severní obvod dvora dnes navíc jakoukoliv zástavbu postrádá a je tedy nutné jej dořešit. Návrh však předpokládá kompletní odstranění hmotově zajímavého lihovaru (k jeho úloze v celku areálu viz výše, bod 1) i navazující části křídla a realizací novostavby, vzniklé zcela bez vztahu k původnímu řešení. Západní křídlo (v prostoru odstraněného lihovaru) je totiž v předloženém návrhu posunuto směrem do nádvoří, nedeří tedy půdorysnou stopu historického (i když v nadzemních partiích vícekrát přestavěného) křídla. Areál historického dvora, dosud s charakteristickou, mírně deformovanou dispozicí danou dlouhodobým stavebním vývojem, je tímto zásahem jednak půdorysně zmenšen, a hlavně nabývá pravidelné, téměř symetrické podoby (i když novostavba bytového domu je půdorysně poněkud odsazena od dochovaného domu v jižním obvodu dvora). Toto řešení je dále posíleno další plánovanou novostavbou, navrženou v půdorysné symetrii proti dochovanému klasicistnímu domu. Toto výrazné „zpravidelnění“ půdorysu dvora je výrazně na škodu jak vnitřnímu prostoru půdorysně redukovaného nádvoří (jež je podle mého názoru jednou z hlavních předností dvora a předpokladem k jeho úspěšné revitalizaci a „návratu života“), a také jistým prohřeškem proti historické situaci. I v případě razantnějších rekonstrukcí by totiž měla zůstat zachována alespoň půdorysná stopa zaniklé či zbořené zástavby. Zmíněná novostavba bytového domu v místě lihovaru (jehož zánik, předpokládaný předloženou studií by byl velkým ochuzením celého souboru) by sice přinesla větší počet bytů a znamenala by i nepochybný ekonomický přínos celého projektu, kombinace obytného a komunitního využití celého areálu by však zřejmě přinesla i jisté třecí plochy minimálně v běžných uživatelských kontextech (využívání veřejných ploch, kulturní aktivity X obytné využití, atd.). Naopak lze vyzdvihnout snahu o invenční řešení parkovacích míst, vsazených ve formě krytého parkoviště do terénního zářezu v místě odstraněného křídla lihovaru (vykoupené však jeho zánikem). Zde se však otevírá otázka technické realizovatelnosti, finančních nároků a opět i vazeb na další provoz areálu. Poměrně závažnou problematiku s dalšími, obtížně řešitelnými návaznostmi představuje i řešení zpevněné plochy před vnějším průčelím východního křídla s kavárnou, knihovnou, tělocvičnou atd. Tento „prostor pro hody“ - jehož umístění je patrně voleno právě proto, aby nekolidovalo s intimnějším prostorem vnitřního dvora, vyhrazeným spíše pro potřeby nového obytného bloku a drobnějších komunitních aktivit - by si v souvislosti s nutným posunem obecní komunikace vyžádal i větší stavební zásahy, řešené v citlivé terénní situaci na hraně svahu nad stávajícím kinem. Pokud by se však navrhované umístění veřejného prostoru před východním křídlem ukázalo být životaschopným a bezprostřední (nebo i širší) okolí dvora by se podařilo zapojit do života Jedovnic jinak nežli tím, že bude sloužit k pěší či automobilové dopravě, jednalo by se o jeden ze zásadních přínosů této koncepce.

3. Atelier AXXI – arch. Havliš

Návrh prezentuje poměrně razantní zásahy do dosavadního organismu dvora, opět spojené s dílčími demolicemi a dostavbami, předkládá však i záslužnou (byť hypotetickou) úvahu o etapizaci celého rozsáhlého projektu. Proti představeným prvním dvěma návrhům je zde podáno inovativní řešení spojené s myšlenkou maximálního

otevření dvora stávajícími či novými průchody ve všech křídlech. Z pěti navržených průchodů mají být tři zcela nově proraženy – nejzávažnější dopad by přitom mělo uvažované situování nového průchodu v místě zkráceného východního křídla, jehož část při napojení na barokní sýpku by měla být zcela odstraněna. Zatímco novou (navrhovanou) komunikační osnovu dvora lze principiálně přijmout, zkrácení východního křídla považuji za zbytečné (nový průjezd či průchod do dvora by však bylo možno vést i skrze křídlo bez nutnosti bourání). Zachování východního křídla v celém půdorysném rozsahu by bylo žádoucí i pro ponechání celistvé půdorysné struktury dvora a zejména organicky navazující barokní sýpky (ta však nebyla součástí zadání, ač s organismem dvora nedílně souvisí). Jedním z podstatných aspektů plánovaných zásahů je i etapizace, která dovolí postupné provádění oprav při současném zachování provozních a uživatelských kvalit objektu. Zmíněná etapizace zásahů bude zřejmě muset být provedena i u ostatních variant; u nich však není explicitně zmíněna. Tato dlouhodobá rozvaha, spojená s myšlenkou postupné proměny dvora po jednotlivých fázích, je patrně hlavním přínosem dané studie. Nezastírá náročnost rozsáhlého úkolu a snaží se o vstřícný přístup jak k investorovi, tak k uživatelům. Také ponechání nárožního bloku objektu s lihovarem lze vytknout jako jeden z kladných momentů studie. Inovativní je v rámci trojice předložených studií rovněž zřízení vyhlídkové plošiny v místě již dříve odstraněného vysokého komína. Tato plošina (ať už by její konkrétní podoba byla jakákoliv) poukazuje na dosud nevyužitý potenciál jihozápadního, nejnvýše situovaného sektoru dvora jako vyhlídkového místa nabízejícího jedinečný výhled na historické centrum městyse Jedovnic i s okolím. Ani tento aspekt by neměl zůstat při prezentaci dvora pomínut (využít lze např. poslední patro stavby lihovaru s okny směřujícími právě na historické jádro Jedovnic). Nejspornějším bodem návrhu zůstává plánovaná kompletní demolice obytného jižního domu dvora – prakticky nejstarší a nejintaktněji dochované stavby celku (vyjma zmíněné barokní sýpky, která je však mimo předmět řešení). Dům s kvalitními klenutými sklepy a interiérem zvýšeného přízemí (zde s plackovou klenbou), charakteristický svým utilitárně upraveným exteriérem, který však zachovává původní hmotovou skladbu domu, nelze podle mého názoru nahradit hmotově naddimenzovanou, výškovou novostavbou bytového domu (a to bez ohledu na detaily architektonického řešení tohoto domu). Z mého pohledu zbytečná demolice historického obytného domu by byla nepřiměřeným zásahem do struktury dvora a ochudila by jej o jednu významnou položku jeho stavebního fondu, reprezentující historické obytné funkce areálu.